

Erfaringer vedrørende Foderspørgsmaalet

uddragne af Agerdyrkningsberetningerne.

Det er utvivlsomt, at der i Vinter, trods de høje Kornpriser, er bleven opfodret en betydelig Mængde Kraftfoder paa Kvægbesætningen, og at der i det Hele taget spores en glædelig Fremgang. De gode Smørpriser, den store Forskjel i Prisen paa daarlige og fint Smør, Kæppestriden til Smørudstillingerne, Udnyddelsen af den Fordom, at smaa Besætninger ikke kunne levere fint Smør — altsammen bidrager det til, at der staaes Kvæget en større Opmærksomhed. I Almindelighed er Interessen vaak, men desværre famler man endnu meget i Blinde med Hensyn til Valg, Blanding og Tilberedning af Foderet. Det er jo først og fremmest Valget og Blandingen af de Foderstoffer der foreligge, som det kommer an paa. Hvilke Slags Kraftfoder skal jeg vælge? I hvilket Forhold skal jeg blande dem? Dernæst, hvorledes og i hvilket Omfang skal jeg tilberede dem før Opfodringen; og endelig, i hvilken Orden skal jeg give dem til Kreaturerne? Det er allesammen Spørgsmaal af yderste Bigtighed baade i privat- og statsøkonomist Henseende og Spørgsmaal, som maa finde deres Besvarelse fuldt ud, førend vi tør sige, at vort Husdyrhold hviler paa et sandt rationelt Grundlag. Forsøgsstationerne, saaledes som de findes i Udlandet og ogsaa er paatænkt oprettet hos os, og af hvilke man kunde vente sig disse Spørgsmaal besvarede, have endnu ikke givet sikre og almengyldige Resultater, og de Erfaringer,

der ere indvundne, ere ingenlunde let tilgængelige for de fleste Landmænd. Og om det end nok tør antages, at de ved en meget lang Række Jagttagelser og ved at der tages tilbørligt Hensyn til den dyriske Organismes Ejendommeligheder kunne naa hen til at blive Landmandens stadige Vejleder i Foderspørgsmaalet, saa vil dette selvfølgelig endnu tage mange Aar. Men det er dog ogsaa utvivlsomt, at der omkring i Landets forskellige Egne maa være opsamlet ikke saa værdifulde Erfaringer, der tilsammen maaske endog kunne pege i en bestemt Retning, og vi kunne ikke andet end antage, at der ved Indsamling af saadanne Erfaringer maa kunne opnaaes ikke ganske lidet, og tillige at det maa være en smuk og kjær Opgave for hver enkelt Landmand at bidrage til Løsningen af et saa almen vigtigt Spørgsmaal og saaledes baade give og modtage. I denne Tanke tilstillede vi derfor vore ærede Korrespondenter til Foraarsberetningen blandt andre Spørgsmaal ogsaa dette: „Hvilke ere de i Deres Egn mest anvendte Kraftfodringsmidler, er Brugen deraf i Tiltagende og benyttes de med mere Omhu baade hvad Blanding og Tilberedning angaaer.“ De indsendte Meddelelser desangaaende ere i mange Henseender meget tilfredsstillende, skjønt vi vel nok kunde ønske dem mere bestemte og omfattende. Det fremgaaer af dem, at de anvendte Kraftfodringsmidler vel ere meget forskellige efter Egnens Skif og formentlige Erfaringer, efter Prisen og efter de mere lette eller mere besværlige Samkvæmsvilkøer, men dog synes der at være en Antydning til, at visse Fodermidler i Almindelighed foretrækkes fremfor andre. Og idet vi antage, at det kan have Interesse ogsaa i videre Kredse at se, hvad Lighed og Forskjel der kan være imellem de forskellige Fodringsmaader, skulle vi anføre omstaaende tabellariske Fremstilling af de mest anvendte Kraftfodringsmidler, hvilken vi har uddraget af de forskellige Beretninger. Det er vel overflødigt at tilføje, at en saadan Oversigt er meget mangelfuld, og at den for Øjeblikket ikke kan betragtes som et gyldigt Udtryk for, hvilke Kraftfoderarter der virkelig benyttes i Landets forskellige Egne; selvfølgelig

	Straaning af				Rager af				Kartofler.		
	Blåndform (ubeskemt).	Bjg.	Bjg. & Savre.	Erter.	Slid.	Hørfrø.	Kaps.	Palmenød.		Bomulds- frø.	Rør.
Egnen ved Helsingør	+	-	-	-	+	-	+	*	-	-	-
„ Nordvest for Frederiksborg } til Mallekøbæg } til Fedekøbæg	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	+
„ mellem Roskilde og Rjøge	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-
„ Vest for Roskilde	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
„ ved Ringsted	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
„ mellem Kallundborg og Slagelse	-	-	-	-	-	-	-	+	*	+	-
„ Nord for Slagelse	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-
„ Syd for Slagelse	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-
Stevns	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-
Det sydlige Sjælland	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Møen	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	+
Det nordlige Falster	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Det østlige Lolland	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-
Maribo-Rødbyeegnen	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Det nordvestlige Lolland	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+
Langeland	+	-	-	+	-	-	-	+	*	-	-
Thorsøng	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	-
Det vestlige Fyen	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Det sydlige Vendsyssel	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Løgstaregnen	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+
Egnen mellem Aalborg og Hadlund	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
„ „ Aalborg og Hobro	+	-	-	-	-	-	-	+	*	-	-
„ Syd for Randers } til Mallekøbæg } til Fedekøbæg	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-
„ mellem Grenaa og Vebelstoft	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Kaløvig	-	-	-	-	-	-	-	+	*	-	-
Egnen Syd for Aarhus	-	+	-	-	-	-	-	+	*	+	-
„ ved Odder	+	-	-	-	-	-	-	+	*	-	-
Horsensegnen	+	-	-	-	-	-	-	+	*	+	-
Egnen mellem Horsens og Vejle	-	-	+	-	-	-	-	+	*	-	-
„ ved Frederikts	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+
Thy	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Mors	+	-	-	-	-	-	-	+	*	-	-
Salling	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-
Egnen ved Viborg *)	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
„ ved Ringkjøbingfjord **)	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-
„ ved Ribe ***).	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-
„ ved Lønder (til Fedekøbæg)	-	-	+	-	-	-	-	+	*	+	-
Haderslev Vesteramt	-	-	+	-	-	+	-	+	*	-	-
Als	+	-	-	-	-	-	-	+	*	-	-
Bornholm	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Anmærkn. Et + angiver, at der fodres med det Fodermiddel, i hvis Rubrik det staar; et - at vedkommende Fodermiddel ikke bruges. Hvor et * er tilføjet er der kun opgivet „Oliefager“.

*) Her fodres tillige med utærsket Sød. **) Tillige Enghø og lidt utærsket Sød. ***). Navnlige fodres med Hø samt lidt Sød i Straaet.

udgives den heller ikke derfor; den er kun en Antydning og et Forsøg, men da det, som ovenfor anført, er vor Mening, at der ad denne Vej kan opnaaes noget for Fodringsagen virkelig Nyttigt, saa agte vi herefter at fortsætte med en sliq Indsamling, om vi end selvfølgelig ikke er blinde for, at der maa anvendes en stærk Kritik overfor de Resultater, som tilskyndende fremgaa af de forskjellige Beretninger. Vi tilføje derfor her, at Meddelelser i denne Retning fra de ærede Landmænd ville være os kjærkomne.

Fodring med Halm og Hø alene er de fleste Steder forlængst forladt; et lille Tilskud af Sæd, om ogsaa kun af lidt Smaakorn, kan man dog gjerne afse, og i Jylland forlader man ogsaa mere og mere den uøkonomiske Fodring med Sæd i Straetet. De forskjellige Slags Oliefager anvendes i temmelig stor Udstrækning, og, som det fremgaaer af omstaaende Overfigt, synes man navnlig at foretrække Rapsfager og maaste endnu mere Palmefager, hvorimod Høfrø- og Bomuldsfrøfager benyttes mindre. Tilskyndende benyttes Oliefager mest paa de sydlige Der, Syd- og Vest-Sjælland og Jyllands Østfyst, medens man i de øvrige Dele af Landet holder sig mere til de andre Fodermidler. — For Midt- og Vest-Jyllands Vedkommende hindres dog Brugen af Handelsfoderstoffer ved den mangelfulde Forbindelse, der haves med de større Handelspladser. — Det er i Almindelighed kun paa de større Gaarde, at man i noget betydeligt Omfang søger disse „fremmede“ Fodringsmidler, hvorimod Bønderne sædvanlig endnu holde sig alene til den „hjemmeavlede“ Sæd, dog selvfølgelig med ikke saa Undtagelser. Grutning af Byg, samt Byg og Havre, lidt Rug, lidt Værter og Smaakornet ere derfor gennemsnitlig endnu de sædvanligste og hyppigst benyttede Kraftfodermidler. Klid anvendes ogsaa meget almindelig til Malketvæg, dog vel næppe saameget iaar som tidligere, da den er forholdsvis dyr. Rodfrugter benyttes i paafaldende ringe Mængde; det er næppe endnu gaaet op for den mindre Jordbruger, hvilket værdifuldt Middel han i dem har til baade kvantitativt og kvalitativt

at hæve Udbyttet af sin Besætning; vel maa det antages, at de anvendes i lidt større Udstrækning, end der er opgivet for os, men det er desværre endnu kun forholdsvis faa Steder, om hvilke det kan siges, at Koerne udgjøre en væsentlig Del af hele Vinterfoderet.

Der er ligeledes i Vinter gjort betydelige Fremstridt med Hensyn til Foderets Blanding, og navnlig synes Smørudstilingerne at have haft en meget gavnlig Indflydelse herpaa; men der staaer vissefelig endnu meget tilbage at ønske, og især trænges til en mere alsidig Benyttelse af de forskjellige Slags Fodringsmidler, samt mere passende Blandingsforhold.*)

Foderets Tilberedning er væsentlig den samme de fleste Steder. Man grutter i Almindelighed Sæden og udbløder den i Vand førend Fodringen samt blander med Hakkelse og Avner. Enkelte Steder lader man den fugtede Blanding af Grut og Hakkelse tage Varme ved Selvophedning; andre Steder giver man derimod Kraftfoderet tørt og ublandet før Blanding eller forud for en Gid Halm, og der anføres som Fordele derved, at man bedre kan tildele hvert enkelt Dyr sin Part, samt at Halmen ædes med Begjær umiddelbart derefter. Det synes, som denne Fodringsmaade er foranlediget ved Mundsygen og derefter bibeholdt. Angaaende Foderets Tilberedning bør endnu fremhæves Opvarmning og Røgning (især ved Damp) af Foderet. Dampfogningen har været anvendt enkelte Steder her i Landet i mindst 14—15 Aar, men har i de senere Aar faaet en lidt større Udbredelse. Hvor Dampning benyttes, skeer den ikke allevegne i lige stor Udstrækning; nogle Steder damper man kun den gruttede Sæd og Oliefager alene, og disse blandes da forud med Grutningen, efterat de først ere knuste; andre Steder udstrækker man det ogsaa til Smaafoderet og Halmen, idet denne først skjæres i Hakkelse og blandes med Kraft-

*) Angaaende Foderets Blanding savne vi denne Gang fra de fleste Egne bestemte og detaillerede Oplysninger, og den omstaaende tabellariske Overfigt er derfor mere et Udryk for de mest anvendte Kraftfodringsmidler end disses Blandingsforhold.

foderet; paa enkelte Gaarde damploger man tillige Koerne blandede med Hakkelse. Naar Oliefagerne udgjøre en større Del af den damplogte Portion Foder, meddeler de denne en geleagtig Konsistens, Kunkelroerne faa en behagelig sød Smag, og det affjølede Foder ædes med Begjær af Kreaturerne, naar de først ere vante dertil. Det er navnlig i Kjøbenhavns Omegn og omkring enkelte andre Byer (f. Ex. Helsingør), at denne Tillavning bruges og der selv paa Bøndergaardene. I Kjøbenhavns Nærhed søger man derved at erstatte Varmen.

Af de modtagne Beretninger skulle hidfattes nogle udførligere omtalte og mere bestemt angivne Foderblandinger og Fodringsmaader:

Fra det nordvestlige Lolland. En kraftigere Fodring navnlig til Malfeskæg vinder mere og mere Indgang; vistnok største Deelen af den indavlede Sæd opfodres; ved Siden heraf anvendes en Mængde Rlid. Ogsaa Rapslager bruges mere og mere, og Forbruget vilde utvivlsomt være udbredt til mindre Gaarde, om en eller anden Handlende her vilde føre Dplag. Koer komme ligeledes mere i Gang, særligt Kunkelroer, hvem der har begyndt med dette Fodringsmiddel kan ikke godt undvære det mere og lokker flere til Dyrkningen. Her er anstillet flere Forsøg for om muligt at paavise, hvilket Foder der giver det mest velsmagende Smør, og af en halv Snes Smørprøver fra større Gaarde, der bleve sammenlignede, syntes det at fremgaa, idet der opgaves hvilke Fodermidler, der anvendtes, at hvor Korn anvendtes alene, manglede Smørret Aroma, hvorimod en Blanding af Korngrut, Rlid, Rapslager og Koer gav det fineste Smør, som i Velsmag nærmede sig Græsmør, hvortil fornemlig Rapslager og Koer i et passende Forhold antoges væsentligst at bidrage.

Fra Maribo-Rødbyegnen. Paa de større Gaarde opfodres i Reglen efter Kølningen 6—10 \mathcal{L} Kraftfoder, deriblandt 2—4 \mathcal{L} Rager. Palmelager bruges stadigt mere og ere sikkert ogsaa i begrænset Mængde, 2—3 \mathcal{L} , et godt og billigt Foder. De mindre Gaarde faa meget tilbage i faa Henseende, der gives oftest kun et Sultefoder. Har en Bonde drevet det til at dyrke $\frac{1}{2}$ Td. Land med Koer, mener han at have tilstrækkelig Vinterfoder til sin Besætning og kan helt spare Kornet. Paa de større Gaarde mangler ofte Omsigt ved Fodringen. En heldig Blanding iagttages i Reglen ikke, og navnlig er det en gjennemgaaende Fejl, at der ikke lægges Bind paa Koer for at gjøre det ret anstændige Kraftfoder, som i Reglen gives, mere frugtbringende.

Fra det østlige Lolland. Paa mindre Gaarde gives kun meget lidt Kraftfoder til Køerne og især iaar, da Sædpriserne ere gode, da al Sæden ved den heldige Høst er Handelsvare, og da Halmen er godt bjerget, — maa Kvæget ofte nøjes med Kløveren alene, hvoraf der er lidt mere end ellers. Men dette har jo til Følge, at de ej faa noget ud af Be-

fætningerne, saalænge de ej kunne naa nogenlunde Smørpriser. Medens Smørret paa Herregaarde og enkelte Bøndergaarde udbringes til 52 à 56 p . pr. t , skal der være folgt meget Smør i Smaabyerne til 26 à 28 p . Der er ej saa faa Gaardmand, som med stor Opofrelse kjøbe Kalve fra gode Besætninger eller Kvier, som det landøkonomiske Selskab indfører fra Angel, men naar Produktionen ej udbringes til en nogenlunde Pris, taber Besætningen sig hurtigt. Manden bliver til Slutning kjed af den megen Besvær han har med Overløbning og Kastning, og at han opfodrer en stor Mængde Korn uden at faa det betalt i Produkterne, og han regner jo fuldkommen rigtigt, naar han faaer det Resultat, at det er ham en dyr Besætning. — Selv paa Steder, hvor der anvendes en større Mængde Kraftfoder, har man i Reglen ingen Plan eller Principer, hvorefter man gaaer frem. Man hører ofte, at der gives 5 à 6 t Byg eller Havre pr. Ko, men der tilføjes: „jeg mener ikke at den giver mig Mælk nok derfor“, eller „at Kjøbmanden ikke rigtig vil rose Smørets Finhed“. Ved de ringere Fødsel af Baarkorn i de senere Aar er man bleven henvist til at bruge Klid, og det er vist allerede et Fremskridt at blande Byg, Havre og Klid sammen, men oftest bliver man staaende herved. Olielager benytter den mindre Jordbruger saa godt som ikke. Har man imidlertid optaget disse, mangler der endnu en væsentlig Del i Blandingen, nemlig Bølgfød. Det er stor Skade, at den Bølgfrugt, Hestebønnen, som er saa gavnlig for Produktionen og Udbyttet, slet ikke dyrkes heri Egnen. Væxter er jo kun at anbefale i ringe Mængde, da de let skade Mælken, men man skalde vistnok benytte Vikler mere, end man hidtil har gjort.

Fra Egnen mellem Halsborg og Hadsund. Foruden Byg og Havre anvendes her mange Palmes- og Rapslager samt Hvedekliid, og ikke alene paa de større Gaarde men ogsaa meget hos Bønderne. Man finder sin Regning ved at sammenblande disse forskellige Fodermidler og give dem i tør Tilstand paa engang uden Tilfætning af Gaffelse og før Vandingen om Morgen; derved staaer det i ens Magt at give Koen, hvad den skal have før Kælningen og efter samme. Paa en Gaard heri Egnen fodres saaledes: Fra Indbindingen faaer hver Ko daglig 4 t straaet Byg, hvilket 4 Uger før Kælningen forandres til 2 t Byg, 2 t Hvedekliid og 2 t Havre, hvortil, saasnart Koen har kælvet, sættes 2 t Palmelager og 1 t Rapslager, ialt 9 t . Ejeren er tilfunds til næste Aar enten aldeles at lade de 2 t Byg falde bort og give Klid i Stedet, eller i alt Fald det ene t . Desuden faaer hver Ko 1 Skp. Kunketroer daglig, saalænge disse havees, og hele Vinteren en god Givt Hø, først Eng- senere Kløverhø. Denne Foderblanding har givet et godt Resultat. Palmelager give meget Smør uden at forøge Mælken, men Rapslagerne give mere Mælk og gjøre Smørret vellugtende og fint. Kælningen tvinges man mere og mere til at lade ske fra November til Kyndelmisse for at undgaa Gammel-mælken om Vinteren.

Fra Egnen Sydøst for Randers. Kraftfodermidler blive mere og

mere brugte, og flønt Korngrut navnlig af Byg og Havre samt Esterrug er det mest almindelige hos Bonden, begynder saavel en Del af disse som andre Landmænd paa større og mindre Gaarde at bruge Handelsfoderstoffer. Navnlig bruges en stor Del Palmelager, Hvedeklid og Rapslager til Mælkeøer, og Korngrut, Lin- og Palmelager til Fedekreaturer. Til Kreaturfødning har jeg selv brugt 1—2 \mathcal{A} Palmelager og 2 \mathcal{A} Rinslager ved Siden af 4—8 \mathcal{A} Korngrut, samt nogle Kartofler eller Rodfrugter foruden Halm, og ved denne Blanding opnaaet gode Resultater, langt bedre end tidligere med Korngrut alene for samme Besøb. Til Mælkeøer giver jeg efter Rælvningen i Vinter 7 \mathcal{A} Kraftfoder i følgende Forhold: $\frac{1}{2}$ \mathcal{A} Rapslager, 1 \mathcal{A} Palmelager, $1\frac{1}{2}$ \mathcal{A} Hvedeklid og 4 \mathcal{A} Korngrut, hvoraf $\frac{1}{3}$ Byg og lidt Esterrug, $\frac{2}{3}$ Havre. Et større Kvantum Rapslager giver vel mere men tyndere Mælk, og næppe mere Smør, hvormod Palmelager eller Mel gjør Mælken fed, men i større Kvantum tillige Smørret lidt tættet, og Hvedekliden bidrager til Smørrets Finhed.

Fra Egnen mellem Horsens og Vejle. Det mest anvendte Kraftfodermiddel her paa Egnen er endnu Kornet, gjerne en Blanding af Byg- og Havregrut i forskjelligt Forhold. De større Gaarde have dog alt i længere Tid anvendt de forskjellige Slags Dielager, Klid og Rismel, og Bøndergaardene, navnlig de, der have en Besætning af 20 til 40 Køer, som der her ikke findes saa saa af, ere i den senere Tid ogsaa begyndte dermed. Det gaaer efterhaanden op for Brugerne af de nævnte Gaarde, at naar de skulle kunne producere fint Smør, kan de ikke nøjes med at fodre med Kornet alene, og Vintersmørudstillingerne have sikkert ogsaa i den Retning gjort deres store Gavn; jeg veed bestemte Exempler paa, at Gaardmænd, der tidligere holdt bestemt fast ved den Regel „kun at opfodre, hvad de selv avlede“, efterat have havt Smør paa Udstillingerne, forandrede Systemet. Noget stor Fasthed i Blandingsforholdet af Kraftfodermidlerne er der vel endnu ikke, der bruges f. Ex. ofte en Blanding af 1 \mathcal{A} Rapslager, 1 \mathcal{A} Palmelager og 4—5 \mathcal{A} Grut eller 1 \mathcal{A} Rapslager, 2 \mathcal{A} Klid og 4 \mathcal{A} Grut. Sjelden finder man brugt en større Mængde (3—4 \mathcal{A}) Klid alene eller Palmelager alene ved Siden af Grutningen og Rapslagerne helt udeladte. Man erkender almindelig, at Rapslagerne ere nødvendige, naar Smørret skal ligne Græssmør, men sjældent vover man at give mere end 1 \mathcal{A} , da de saa give Affmag, navnlig gjælder dette de saakaldte Stettiner=Rager. Hvad Tilberedningen af Kraftfoderet angaaer, da bestaaer den som oftest deri, at de brækkede Dielager staa i Støb i 24 Timer, hvorpaa de 8—12 Timer før Fodringen blandes med Grutningen. Flere Steder giver man det Hele tørt, og kun enkelte Steder lader man Kraftfoderet blandet med Høttelse gaa i Gjæring ved Selvpøshedning. Spilken den heldigste af disse Fremgangsmaader er, synes væsentligst at afhænge af hvad Kreaturerne ere blevne vant til, men det tørre Foder er det letteste at bruge.

Fra Egnen ved Frederiks. Kreaturerne's Fodring paa en herværende Gaard har i Vinter været saaledes: Fedelvæget har faaet indtil 10—12 \mathcal{L} Korngrut, 2—3 Stp. Roer, i Begyndelsen Turnips, saa Raalrabi og senere Runkelroer. Mælkølserne have faaet efter Kølning 8 \mathcal{L} Kraftfoder ($5\frac{1}{2}$ \mathcal{L} Korngrut, $1\frac{1}{2}$ \mathcal{L} Palmemel og 1 \mathcal{L} Hvedeklid) samt 2— $2\frac{1}{2}$ Stp. Runkelroer pr. Dag. Den samlede Besætning (45 Køer) gave i Mejeriaaret fra 1. Novbr. 1870 til 1. Novbr. 1871: i Gjennemsnit 2907 Ptr. Mælk. Som Kraftfodermidler anvendes her paa Egnen mest Sommerkornet (Byg og Havre). Enkelte bruge lidt Hvedeklid eller Palmemel samt Roer.
